

ВІДГУК

**офіційного опонента завідувача кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації
Національного університету фізичного виховання і спорту України,
доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора Андрєєвої
Олени Валеріївни на дисертаційну роботу Пасічник Вікторії Михайлівни
«Теоретико-методичні основи ігрової діяльності дітей дошкільного віку
в процесі фізичного виховання», подану на здобуття наукового ступеня
доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 –
фізична культура, фізичне виховання різних груп населення**

Актуальність обраної теми. В умовах сьогодення спостерігається стійка тенденція посилення уваги до проблеми формування здоров'я дітей дошкільного віку, оскільки за даними науковців з кожним роком воно погіршується. За останні роки система дошкільної освіти зазнала значних змін, що характеризуються гуманізацією і демократизацією педагогічного процесу, проголошенням особистісно-орієнтованої парадигми виховання, створенням поліпрограмного освітнього простору. Вимога обов'язкової дошкільної освіти обґрунтована не лише тим, що вона є важливим етапом соціалізації, виховання та підготовки дітей до школи, але й елементарною фізіологічною адаптацією дитини до умов існування у колективі однолітків. Проте, незважаючи на різноманітність програм, що впроваджуються у закладах дошкільної освіти, проблема вдосконалення фізичного виховання дітей, підвищення рівня їх рухової активності залишається актуальною. Для здоров'я дітей непомірно високою виявляється «фізіологічна собівартість» низки програм і технологій. Це підтверджується тенденцією погіршення стану здоров'я, зниженням рівня рухової активності та фізичної підготовленості дітей дошкільного віку, погіршенням їх адаптації до подальшого навчання у школі. Фахівці вказують, що система фізичного виховання дітей дошкільного віку функціонує недостатньо ефективно, і відзначають необхідність її вдосконалення, як в плані традиційно використовуваних, так і впровадження нових засобів, форм і методів занять фізичними вправами. Системний аналіз представлених сучасних підходів використання ігрової діяльності у фізичному вихованні дітей дошкільного

віку свідчить про значну зацікавленість дослідників до покращення рівня здоров'я дітей дошкільного віку, необхідності підвищення рівня їх рухової активності, проте невирішеною залишається проблема концептуального бачення, обґрунтування теоретичних та методологічних основ ігрової діяльності у фізичному вихованні дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. З огляду на важливість та актуальність наряду дослідження, а також з урахуванням стану обґрунтованості цієї соціально-виховної проблеми видається досить аргументованою потреба в її подальшому розробленні.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до наукової теми НДР кафедри теорії і методики фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури на 2017–2020 рр. «Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення» (протокол № 4 від 17.11.2016) та теми НДР кафедри теорії і методики фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності та фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів» (протокол № 11 від 27.01.2021). Роль автора, як співвиконавця, полягає в розробці концепції ігрової діяльності дітей дошкільного віку у процесі фізичного виховання.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації.:

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації В. М. Пасічник, забезпечують кілька чинників, – значна кількість і різноманітність опрацьованої джерельної бази, критичний аналіз матеріалів практичної діяльності, ведення коректної полеміки, вдала й продумана логіка викладення матеріалу, – що дали змогу авторці виконати поставлені завдання. Для досягнення мети дослідження автором коректно визначено наукові завдання, об'єкт і предмет дослідження. Належним чином дисертантка застосувала методологічну базу наукового пошуку. Під час написання роботи В. М. Пасічник опрацювала цілком достатній масив фахової науково-методичної літератури вітчизняних

та зарубіжних дослідників. Належною є емпірична база дослідження. Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал проаналізовано із використанням різноманітних методів наукового пошуку. У роботі застосовано:

➤ теоретичні методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури та інформаційних ресурсів інтернет, порівняння, індукція і дедукція, абстрагування, систематизація наукової інформації з питань організації процесу фізичного виховання дітей дошкільного віку та досвіду використання ігрової діяльності в освітньому процесі ЗДО;

➤ емпіричні методи дослідження: аналізування документальних матеріалів (узагальнення нормативно-правової бази, програмно-методичної документації); педагогічне спостереження за здійсненням педагогічного процесу фізичного виховання дітей дошкільного віку; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) для визначення рівня фізичного та психоемоційного стану дітей дошкільного віку й перевірки ефективності реалізаційних положень концепції ігрової діяльності у фізичному вихованні дітей дошкільного віку; педагогічне тестування для визначення фізичної підготовленості дітей; соціологічні методи (опитування) для визначення поведінкових характеристик дітей дошкільного віку; медико-біологічні методи дослідження та психодіагностичні методики для встановлення індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку; для з'ясування соціометричного статусу та типологічних характеристик дітей дошкільного віку;

➤ статистичні методи дослідження: методи математичної статистики (описова статистика; вибірковий метод; критерій згоди Шапіро-Уїлки; параметричний критерій Стьюдента) застосовували для аналізу сукупностей емпіричних даних на різних етапах дослідження; систематизацію матеріалу та первинну математичну обробку виконували із використанням програмних пакетів MS Excel (Microsoft, США), Statistica 8.0 (StatSoft, США).

Структура дисертаційного дослідження. Структура дисертації відповідає її меті, завданням та складається зі вступу, семи розділів, які

поділяються на двадцять чотири підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структурні частини тексту за обсягом, змістом і глибиною аналізу збалансовані, що дає підстави зробити висновок про високий рівень дисертаційної роботи. Кожна відокремлена частина роботи завершується проміжними висновками. Така структура дозволила здобувачу системно, послідовно і логічно розкрити всі питання, які мали бути розглянуті відповідно до мети та завдань дослідження. Обсяг основного тексту дисертації становить 458 сторінок.

Роботу ілюстровано 37 таблицями та 59 рисунками. Надані до роботи графічні матеріали, які оформлені у вигляді статистичних таблиць та діаграм, окрім інформаційного характеру, мають змістовне навантаження та логічно пов'язані із текстом роботи. Це дозволяє більш наочно сприйняти викладений науковий матеріал.

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної теми та окреслено ступінь її розробленості; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про їх апробацію, публікації.

У першому розділі «Теоретичне підґрунтя ігрової діяльності в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку» на основі аналізу сучасної фахової науково-методичної літератури вітчизняних та зарубіжних науковців розкрито сутність ігрової діяльності у формуванні гармонійної особистості дитини дошкільного віку, охарактеризовано сучасний стан організації ігрової діяльності в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку, зазначено про наявну проблему класифікації засобів ігрової діяльності в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку та можливі підходи до її вирішення. Здобувач на основі аналізу та узагальнення інформації фахової наукової літератури доходить висновку, що використання засобів ігрової діяльності у фізичному вихованні дітей дошкільного віку дозволяє задовольнити їх інтереси і потреби в руховій активності, навчити володіти своїм тілом, стабілізувати почуття і емоції, розвинути не тільки фізичні, але і психічні, інтелектуальні та морально-вольові якості.

Проведені розвідки дозволили визначитися з проблемою дослідження та сформулювати мету роботи, яка пов'язана з обґрунтуванням теоретико-методичних основ ігрової діяльності дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання для забезпечення формування складових гармонійного розвитку особистості.

Другий розділ «Методи та організація дослідження» присвячено опису методів дослідження, що використані у роботі. Слід зазначити, що автором використано сучасну методологію наукового дослідження, яка ґрунтувалася на фундаментальних положеннях теорії та методики фізичного виховання загальних закономірностях впливу рухової активності на здоров'я дитини, її біологічних, педагогічних та соціальних детермінантах, наукових положеннях про вікові особливості розвитку дітей дошкільного віку, єдності розумового, морального і фізичного компонентів особистості дитини, наукових положеннях системи фізичного виховання та ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Методи дослідження обрано з огляду на поставлену мету й завдання з урахуванням об'єкта і предмета дослідження, коректно використані відомі наукові методи обґрунтування отриманих результатів, висновків і рекомендацій. Зокрема, було використано такі групи наукових методів: теоретичні методи дослідження; емпіричні методи дослідження (педагогічні, соціологічні, медико-біологічні та психодіагностичні методи дослідження); статистичні методи дослідження.

Третій розділ «Вікові особливості фізичного, психоемоційного, соціального розвитку та фізичної підготовленості дітей дошкільного віку як критерії ефективності процесу фізичного виховання» подано розгорнуту характеристику показників фізичного стану дітей дошкільного віку. У розділі проаналізовано структуру захворюваності, функціональний стан кардіореспіраторної системи, а також поведінкові й індивідуально-типологічні характеристики дітей 3–6 років. За результатами проведеного констатувального педагогічного експерименту визначено чинники, що можуть впливати та ставлять вимоги до оновлення чи інновації структури змісту освітнього процесу з фізичного виховання, у тому числі ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

У четвертому розділі «Класифікація засобів ігрової діяльності дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання» на основі системного аналізу науково-методичних підходів, автором запропоновано узагальнену схему класифікаційних чинників засобів ігрової діяльності дітей дошкільного віку у фізичному вихованні, яка включає граничну кількість усіх із відомих на сьогодні підходів фахівців та визначено шість власних ключових чинників: індивідуальні особливості, цільово-змістова спрямованість, форми організації, специфіка структури та змісту засобів, умови реалізації та характер організації. Розроблена та укладена здобувачем класифікація відображає загальну структуру ігрової діяльності у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. Класифікація складається з окремих, але взаємопов'язаних між собою чинників, які, своєю чергою, підлягають внутрішньому розподілу на групи. Водночас усі ці групи мають внутрішній поділ, зумовлений відповідним змістовим наповненням на підгрупи. Окрім теоретичної значимості розробленої класифікації обґрунтований автором підхід та виокремлені групи, підгрупи та угруповання визначатимуть цілеспрямований добір їх за певними ознаками для вирішення різних педагогічних завдань, які постають в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку.

У п'ятому розділі дисертаційної роботи «Концепція ігрової діяльності дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання» обґрунтовано передумови проєктування концепції ігрової діяльності дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання, подано характеристику методологічного, суб'єктного, реалізаційного блоків концепції ігрової діяльності дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання та охарактеризовано взаємозв'язки елементів концепції ігрової діяльності дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання. На основі отриманих результатів дослідження та вже наявних теоретичних і методологічних обґрунтовано результат концепцію ігрової діяльності у фізичному вихованні закладу дошкільної освіти.

У шостому розділі «Верифікація теоретичних та методичних положень концепції ігрової діяльності дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання» наведено інформацію про структуру та зміст фізкультурно-оздоровчих програм для дітей дошкільного віку, особливості їх впровадження

та визначено ефективність програм фізкультурно-оздоровчих занять, побудованих на основі використання народних ігор (для дітей 3–4 років), інноваційних ігор (для дітей 4–5 років), засобів корфболу (для дітей 5–6 років).

У цьому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» обговорено отримані результати дисертаційного дослідження. Логіка викладення матеріалу, манера вести наукову дискусію з іншими авторами дозволяють легко, цілеспрямовано, доступно, вивчати поданий на рецензування матеріал, встановити конкретно і повно його позитивні і негативні риси. Наукові положення, висновки та пропозиції підкріплені посиланнями на велику кількість літературних джерел, ґрунтовним вивченням наявних праць інших науковців щодо відповідної проблематики. В цілому, висновки дисертаційної роботи підтверджують правильність вирішення поставленої мети та завдань і відповідність змісту та характеру наукової праці. Достовірність висновків, сформульованих в дисертації базується на достатній кількості матеріалу, адекватних та інформативних методах дослідження.

Завершують основний текст роботи висновки до дисертації, які відповідають поставленим завданням. Зроблені висновки безпосередньо впливають із попереднього аналізу, наведені дисертантом аргументи повні, логічні та несуперечливі.

Наукова новизна, загальнонаціональне або світове значення дослідження полягає у тому, що:

- уперше обґрунтовано й розроблено концепцію ігрової діяльності дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання. Визначено змістове наповнення методологічного блоку, що ієрархічно представлений закономірностями, функціями, принципами, метою, завданнями, методами та засобами на основі ігрової діяльності у фізичному вихованні дітей дошкільного віку; суб'єктного блоку, що пов'язаний з виконуваними функціями окремими групами осіб («мотиватори», «каталізатори», «реалізатори») та реалізаційного блоку, що представлений окремими

програмами занять й несе основне навантаження пов'язане з реалізацією мети та завдань концепції в межах фізичного виховання дітей дошкільного віку;

- уперше на методологічному рівні розкрито специфіку ігрової діяльності в фізичному вихованні дітей дошкільного віку, що визначається сукупністю функцій: компетентності, взаємозалежності, результативності, щільності та принципів: оздоровчої та гармонійної спрямованості розвитку дитини, урахування досвіду, індивідуальності та колективності, соціальної відповідності, демократизації освітньо-виховного процесу, відображення і перетворення, емоційної комфортності, ефективності та результативності;

- уперше укладено класифікацію засобів ігрової діяльності в фізичному вихованні дітей дошкільного віку, що враховує загальну сукупність науково та методично обґрунтованих підходів до застосування ігрових засобів та методів у освітньо-виховному процесі закладів дошкільної освіти;

- уперше визначено комплекс чинників диференціації структури та змісту засобів ігрової діяльності для реалізації в фізичному вихованні дітей дошкільного віку. Необхідними для урахування є індивідуальні характеристики контингенту; спрямованість змісту на вирішення оздоровчих, виховних, освітніх, розвивальних та корегувальних завдань освітньо-виховного процесу ЗДО; специфіка засобів; умови проведення; характер та форми організації;

- удосконалено відомості щодо поділу контингенту дітей дошкільного віку на підгрупи за показниками рівня захворюваності, фізичного розвитку, діяльності кардіореспіраторної системи, фізичної підготовленості, психомоторики, психоемоційного розвитку, особливостей поведінкових реакцій та індивідуально-типологічних особливостей;

- удосконалено наукові дані, пов'язані з порівняльною характеристикою комплексу показників морфофункціонального стану, психомоторики, аналізом психічного та соціально-емоційного розвитку дітей дошкільного віку з відхиленнями у психофізичному розвитку;

- набули подальшого розвитку дані щодо функціонування системи організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах дошкільної освіти та

теоретичного підґрунтя ігрової діяльності в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку;

- набули подальшого розвитку відомості щодо сприятливого впливу засобів ігрової діяльності на гармонійний розвиток дітей дошкільного віку, сприяння їх адаптації до зовнішніх умов середовища.

У цілому науковий рівень рецензованої роботи дозволяє надати виключно позитивну оцінку змісту дисертації, визнати її завершеною науковою працею, яка характеризується єдністю змісту і свідчить про суттєвий особистий внесок здобувача у практичну діяльність з фізичного виховання. Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами з дотриманням системного викладення матеріалу. Робота написана державною мовою, стиль викладення матеріалу – науковий. Текст дисертації позбавлений граматичних та орфографічних помилок, а також технічних недоліків. Основні положення, висновки, пропозиції та рекомендації дисертації в цілому характеризуються послідовністю, аргументованістю і завершеністю. Порухень академічної доброчесності не виявлено.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. За темою дисертації опубліковано 50 праць, серед яких – 35 містять основні наукові результати дисертації (4 публікації у закордонних періодичних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science, та 31 стаття – у фахових наукових виданнях України), 9 – засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 6 – додатково відображають наукові результати дисертаційного дослідження. Особистий внесок здобувача у спільні публікації полягає в постановці проблеми, визначенні мети, завдань та виборі методів дослідження, статистичному аналізі та інтерпретації отриманих результатів, підготовці матеріалів до друку. Внесок співавторів визначається участю в організації досліджень окремих наукових напрямів, допомогою в обробленні матеріалів та частково в обговоренні. Результати докторського дисертаційного дослідження В. М. Пасічник у наукових публікаціях викладено повно та належним чином апробовано.

Стиль та мова дисертації. Дисертаційна робота оформлена згідно з вимогами МОН України. Текст викладений українською мовою в логічній послідовності, побудова дисертації традиційна. В огляді літературних джерел проведений глибокий, всебічний аналіз робіт вітчизняних і зарубіжних авторів. Кожний розділ власних досліджень закінчується логічно сформованими висновками з викладенням своєї думки щодо отриманих результатів дисертанта, що дозволяє оцінити повноту висвітлення матеріалу.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Аналіз докторської дисертації В. М. Пасічник дозволяє констатувати, що у рукопису відсутні академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації наукових даних і експериментальних результатів. Також це підтверджено відповідними матеріалами метрологічної експертизи дисертації. Згідно Протоколу аналізу звіту подібності від 22.05.2023 р., який був згенерований Системою StrikePlagiarism.com з метою виявлення і запобігання плагіату щодо роботи встановлено, що запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

1. Зважаючи на значні наукові доробки зарубіжних авторів з проблеми організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку доцільним, на нашу думку, є висвітлення результатів цих досліджень у вступі дисертаційного дослідження, що дозволило би обґрунтувати можливість використання даних підходів у практиці фізичного виховання дітей дошкільного віку з урахуванням національних особливостей.

2. У другому розділі роботи вказано, що «групи ... були однорідними за досліджуваними показниками ($p > 0,05$)». Не зрозуміло, яким критерієм автор керувався. Виходячи із задекларованих оцінок коефіцієнту варіації, досліджувані сукупності не вирізнялися однорідністю. Це може свідчити, що вибірки: можуть бути непередставницькими (непропорційними) для генеральної сукупності, тобто не відображати характеристики всієї генеральної сукупності та можуть містити помилки чи неточності.

3. У підрозділі 5.5. «Характеристика взаємозв'язків елементів концепції ігрової діяльності дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання» бажано було б використати потужний потенціал математичної статистики для виявлення існуючих тенденцій, закономірностей та взаємозв'язків, а не обмежитися лише якісними характеристиками.

4. Додаткового пояснення потребує структурний елемент концепції «результат», оскільки не обґрунтовано, які саме критерії ефективності покладені в основу його розрахунку.

5. Важливим є з'ясування відмінностей у програмах контрольних та експериментальних груп (відсоток інноваційності, чи рівними були умови педагогічного експерименту), оскільки порівняння ефективності програм занять без аналізу подібності/розбіжності програм є необґрунтованим.

6. Потребує уточнення чи враховувалася залученість дітей дошкільного віку до занять руховою активністю поза межами закладу дошкільної освіти, оскільки це суттєво могло вплинути на показники фізичного стану?

7. Важливим елементом розробленої концепції є її практична реалізація, то ж доречним, на нашу думку, є передбачення підвищення професійної кваліфікації інструкторів фізичної культури закладів дошкільної освіти, з метою покращення їх обізнаності щодо можливостей та особливостей застосування технологій ігрової діяльності в умовах ЗДО, як структурного елементу розробленої концепції.

Перераховані недоліки і зауваження, переважним чином, мають дискусійний характер, суттєво не впливають на науковий і методологічний рівень дослідження, не знижують його загальної позитивної оцінки.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Пасічник Вікторії Михайлівни на тему «Теоретико-методичні основи ігрової діяльності дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Таким чином, за обсягом проведених досліджень, актуальністю вирішених завдань, якістю і достовірністю отриманих результатів, дисертаційна робота відповідає всім вимогам щодо докторських дисертацій, а саме наказу МОН

України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та пп. 7 та 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.21 №1197, а її автор Пасічник Вікторія Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Рецензент

Завідувач кафедри здоров'я,
фітнесу та рекреації НУФВСУ,
д.фіз.вих., професор

О. В. Андрєєва

Підпис Андрєєвої О. В. засвідчую
Вчений секретар НУФВСУ

Г. С. Машеренкова

29.09.2023р. О. Андрєєва